

„Jsem kartograf,“ řekl o sobě Michel Foucault v rozhovoru pro *Nouvelles littéraires*, jenž vyšel 17. března 1975. Mapa je záznamem tenzí, mocenských vztahů, je tedy konstituována skrze území plná napětí společenských a politických vazeb. Země se tak stala středem universa, opět, jelikož jen člověk¹ dokáže takovou síť vytvářet. Foucaultův nový ptolemaismus ohledává napětí a zájmy v rámci společnosti, celou krajinu těchto vazeb a její horizont. Co je za ním? Vnějšíšek? Okraje map, *parerga*, o kterých spekulujeme, jsou horizonty vystupující ze tmy. Ostatně spekulace o horizontech byla součástí osmi knih Ptolemaiových, map, které se později staly bedekrem pro středověkého cestovatele. A když se Marco Polo vydal na okraj tehdy známého světa, docela lehce jeho představy o neznámém našel a popsal.

Kam cestujeme, když cestovat je možné kamkoli? V době globalizace je naší destinací planeta. Ta je tvořena pomyslnou sítí (mocenských) vztahů a napětí, jež jsou natolik provázány, že z nich nelze vystoupit. „Setkáváme se s naším prvním kartograminiakem,“ píše Jason Bahbak Mohagheigh, „rozšiřující postavu tvůrce map do postavy tvůrce sítě, pro kterého hranice nejsou ničím než jemnou hmotou vláken tkací příze, síťováním, utaženými klouzavými uzlíky a symetrickou geometrií smyček a řad. To on přináší samotné městské domy do této ‚sítě tisíce záhybů‘, omezující, tkanivo, které nás vyzývá, abychom zpochybňovali rozličné zájmy různých síťotvůrců: na jednu stranu je tu síť jako past [...], na druhou je útočištěm [...].“² Když globus věku osvícenství nahradil mapy s temnými nápisy *hic sunt leones* a celý bestiář vytlačily názvy oceánských pohoří, zdálo se, že zmizela temná místa. A nakonec dnes, když pojem planety, která skýtá „sít' tisíce záhybů“, nahradil novověký globus, tak se temná místa plná neznáma opět vrátila. Ono *planetární* na rozdíl od pojmu globální totiž obsahuje i to nepoznané, jakkoli spřízněné a propojené to s tím poznaným může být. Sigmund Freud ono tísnivé a neznámé popsal německým slovem *Unheimlich*, kterým vyjádřil to, jak se známé a domácí přetváří ve strašidelné neznámo. Planetární posunulo naše vnímání o pomyslnou úroveň výše, to však zviditelnilo i ona temná místa (tam patří i kolonizace, dekolonizace a všechny další pojmy pro takzvané „druhé“³).⁴

Co zůstává ve tmě? Vnějšíšek. Démoni. Planetární *Unheimlich* vyjevuje zcela nový bestiář antropocénu, který vznikl na základě vztahů, jejichž výsledkem je propletení často nepozorovaného jako je krab poustevník zabydlený v plechovce od sardinek či ohnivá tornáda devastující Kalifornii.⁵ Na cestách se již nemusíme obávat mořských oblud, které očekával během plavby přes Tichý oceán Kryštof Kolumbus, jak se o nich dočetl v *Milionu*, stejně jako ze všech dostupných map, jež umisťovaly celou svou imaginaci na pokraj poznaného světa. My máme nové démony, takové, které si

¹ Za předpokladu, že jsme ve vesmíru skutečně sami.

² Jason Bahbak Mohagheigh, *Omnicide: Mania, Fatality, and the Future-in-Delirium* (Londýn: Urbanomic, 2019), s. 179-180.

³ Srov. využití pojmu *Unheimlich* u Jacquese Lacana (seminář 1962-1963 *L'angoisse* /Úzkost/) a Julie Kristevy (*Powers of Horror: An Essay on Abjection* /New York, NY: Columbia University Press, 1982/).

⁴ Srov. Gayatri Chakravorty Spivak, *Death of a Discipline* (New York, NY: Columbia University Press, 2003), s. 77.

⁵ Viz Nicolas Nova – Disnovation.org, *A Bestiary of the Anthropocene: On Hybrid Minerals, Animals, Plants, Fungi...* (Eindhoven: Onomatopée, 2021).

lidstvo vytvořilo, aniž by si toho bylo samo vědomo: farmaceutika, virtualitu, kapitalismus et al. Antropocén otevřel Pandořinu skříňku plnou *Das Unheimliche*, něčeho tísnivého. Démonologie doby po přírodě (*after nature* / „post-natural“ era) je způsob kvazi-spirituality, jak se vyrovnat s úzkostí neznáma, které s sebou tato doba přináší. Planetární struktura je komplexní, decentralizovaná síť operující na mnoha úrovních, ale i ta přes svou povahu *logu* oplývá *mythem*. Tento zvláštní druh paranoi je snad naším obranným systémem, jak se vyrovnat s tím, co je nám vnější, co se nachází za horizontem, který se snažil ohledat Foucault jako nový kartograf. Spekulace o vnějšku, démonologii, uvažuje Reza Negarestani ve své knize *Cyclonopedia*, pro kterého jsou to xeno-agenti, kteří nás ovlivňují.⁶ Právě ti vytváří ono démonické „temno“, které je na *Unheimlich* tolik podivně děsivé. Je to nepříjemná tma, která provází změny klimatu i planety stejně jako rychle se učící a emociálně kompetentní UI. Přestože jsou lidským výtvorem, přestává mít nad nimi lidstvo kontrolu (a v některých případech se již zkracuje doba, kdy vůbec budeme schopni cokoli ještě změnit /tak je tomu v případě klimatické změny/). Potřebujeme poznat temnou ekologii, abychom také poznali planetární vztahy, onu tísnivost. Ale i ta s sebou přináší podivnou zálibu v neznámu, je to snad osud (*fate*) civilizace, co je na tom tak pohádkové (*faerie*)?⁷ „Ačkoli síť osudu [*fate* je také angl. sudička] je často připomínána v souvislosti s tragédií, [...], slova jako podivný [*weird*] a pohádkový [*faerie*] připomínají animistický svět uvnitř konceptu sítě osudu jako takové. Temné mrazení pohádkového v rámci osudovosti je symptom toho, co se snaží nahlédnout temná ekologie. [...] Tak málo jsme se posunuli, tehdy, když jsme si mysleli, že jsme prociťli, to jsme jen jednoduše sbírali více nástrojů pro pochopení toho, že to ve skutečnosti bylo jen lucidní snění, možná lepší než kdy předtím.“⁸ Taková je podivně líbezná planetární tíseň, *Unheimlich*, jež přináší vidinu konce i očistec epochy lidstva.

Eva Skopalová

⁶ Reza Negarestani, *Cyclonopedia* (Melbourne: Re.press, 2008), zejm. s. 118-119.

⁷ Timothy Morton argumentuje o spřízněnosti anglických slov *fate*, *fay* a *faerie*, viz *Dark Ecology* (New York, NY: Columbia University Press, 2016), s. 6.

⁸ Ibidem.